

УДК 378.1

В.О. ТЮРИНА,
*доктор педагогічних наук,
професор кафедри загальної та практичної психології і педагогіки
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ У СЛУХАЧІВ МАГІСТРАТУРИ ГОТОВНОСТІ ДО МАЙБУТНЬОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті визначено поняття готовності до професійної діяльності; уточнено поняття педагогічної технології; визначено її аспекти, ієрархічні рівні застосування та фактори, що впливають на ефективність застосування педагогічної технології з метою формування у слухачів магістратури як майбутніх викладачів готовності до професійної педагогічної діяльності.

Ключові слова: готовність, педагогічна технологія.

Актуальність проблеми. Однією з проблем, що стоять перед сучасними вищими навчальними закладами непедагогічного профілю, є проблема педагогічної підготовки слухачів магістратури як майбутніх викладачів.

Досягненням педагогічної думки та відповіддю освіти на актуальні потреби сучасного суспільства, особливо ринку праці, є компетентнісний підхід у педагогіці до підготовки фахівця. Поява цього підходу детермінована вимогою набуття особистістю необхідних життєвих компетентностей.

У зв'язку з означеним для характеристики професіоналізму фахівця сьогодні все частіше використовуються поняття «професіоналізм», «професійна компетентність» і «готовність до професійної діяльності». Отже, проблема формування готовності майбутнього спеціаліста, зокрема слухача магістратури як майбутнього викладача, до майбутньої професійної педагогічної діяльності є актуальною для сучасних вищих навчальних закладів непедагогічного профілю.

Не є винятком і Харківський національний університет внутрішніх справ, перед викладачами і слухачами магістратури якого ця проблема стоїть особливо гостро, оскільки ці спеціалісти, як правило, не мають педагогічної освіти. Отже, викладацька діяльність викликає у них певні складності і труднощі.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблеми професіоналізму фахівців присвятили праці психологи і педагоги І. Бех, І. Зязюн, М. Ігнатенко, Н. Ничкало, Т. Сущенко, Т. Яценко та ін. Проблему готовності до професійної діяльності у психолого-педагогічній літературі розглядали М. Дьяченко, Л. Китаєв-Смик, М. Корольчук, М. Левітов, Г. Ложкін, В. Лозова, К. Піорковський, О. Столярєнко, С. Струмилін, О. Тимченко, В. Тюріна та ін.

Але, незважаючи на ґрунтовність зазначених робіт, проблема формування готовності слухачів магістратури як майбутніх викладачів до майбутньої професійної педагогічної діяльності потребує подальших досліджень.

Мета нашої статті полягає в тому, щоб розглянути вплив вибору психолого-педагогічної технології на ефективність формування у слухачів магістратури як майбутніх викладачів готовності до майбутньої професійної педагогічної діяльності.

Виклад основного матеріалу. У психолого-педагогічній літературі існує багато визначень поняття готовності, що автори розглядають як здатність виконувати певну діяльність.

Але, на наш погляд, готовність передбачає не тільки здатність чи спроможність, а й бажання і прагнення виконати певну діяльність. Тобто обов'язковим є вольовий акт, без наявності і здійснення якого виконання дії чи діяльності залишається тільки наміром [1]. Виходячи із зазначеного, ми вважаємо, що готовність до здійснення професійної діяльності є складним інтегрованим утворенням, яке має складну структуру і передбачає сформованість системи професійно значущих знань, умінь, навичок та певних професійно значущих якостей особистості.

Як відомо, професійні знання, уміння, навички, а також професійні якості особистості формуються і розвиваються у процесі відповідної діяльності, зокрема, навчально-пізнавальної, яка має професійну спрямованість. Тому ефективність формування і розвитку зазначених якостей особистості майбутніх фахівців-викладачів, а отже, їх професійної готовності до викладацької діяльності в цілому, визначається особливостями організації навчально-пізнавальної діяльності в магістратурі. Таким чином, раціональна організація навчально-пізнавальної діяльності має позитивно впливати на її ефективність, а отже, й на рівень якості готовності як її продукту.

Як свідчить аналіз педагогічної практики, у сучасній вищій школі зберігається багато протиріч, які визначають низку проблемних питань, що потребують комплексного вирішення. Одним з них є питання про раціоналізацію процесуальних основ навчально-виховного процесу, яка дозволяє зробити пріоритетним розвиток особистості студента, курсанта, слухача магістратури.

Одним з важливих напрямів розв'язання названої проблеми є розробка та впровадження нових педагогічних технологій, основною ознакою яких є міра адаптивності всіх елементів педагогічної системи, а саме: цілей, змісту, методів, засобів, форм організації діяльності, прогнозів, відповідності результатів навчання вимогам гуманістичної системи освіти.

Протягом останніх років педагоги і психологи багато уваги приділяють розробці та впровадженню педагогічних технологій. Однак на сьогодні все ще не існує єдиного погляду і розуміння щодо змісту і застосування цього терміна.

У словнику української мови дається таке визначення: технологія – сукупність знань, відомостей про послідовність окремих виробничих операцій у процесі виробництва чогонебудь.

Сьогодні термін «технологія» використовується не лише в технічному розумінні. Дефініція «педагогічна технологія» на відміну від дефініції «методика» відображає не просто передавання інформації, а процес навчання.

Поняття «педагогічна технологія» може бути розглянуто в трьох аспектах: науковому, процесуально-описовому, процесуально-дієвому.

У педагогічній практиці поняття «педагогічна технологія» застосовується на трьох ієрархічних супідрядних рівнях: загальнопедагогічному (загальнодидактичному), частково-методичному (предметному), локальному (модульному).

Аналіз дефініцій свідчить про те, що термін «технологія» завжди максимальною мірою є пов'язаним з процесом, тобто з діяльністю викладача і студента (курсанта, учня, слухача), її структурою, засобами, формами і методами.

Таким чином, застосування тієї чи іншої технології детермінує особливості діяльності викладача і слухача магістратури (курсанта, студента), а отже, й результат цієї діяльності, (тобто якість і рівень готовності майбутніх фахівців, зокрема майбутніх викладачів, до професійної діяльності).

Тому педагогічна технологія має будуватися перш за все на основі врахування психологічних закономірностей раціональної організації навчально-пізнавальної діяльності людини, закономірностей сприймання, запам'ятовування та відтворення інформації, закономірностей виникнення і протікання розумової діяльності, мислення тощо.

Перехід вищої школи від авторитарної (традиційної) педагогіки до адаптивної передбачає як мінімум два послідовні етапи:

– перший – впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання та виховання, які забезпечують освітні потреби кожного магістранта, курсанта і студента відповідно до його індивідуальних особливостей;

– другий – переведення навчання та виховання на суб'єктну основу з установкою на саморозвиток особистості.

За останні десятиріччя вітчизняна наука значно просунулась у напрямі реалізації проблем адаптивного навчання і виховання, впровадження нових психолого-педагогічних технологій, що працюють у розвивальному режимі. Їм присвячено багато досліджень, результати яких вже з успіхом реалізуються на практиці.

Вища професійна школа теж починає активно займатися проблемою адаптації навчально-виховного процесу до потреб та нужд магістрантів, студентів і курсантів, впровадженням розвивальних технологій. Необхідно, щоб цей процес здійснювався на основі засвоєння теоретичних основ інноваційних процесів шляхом технологізації педагогічної діяльності. Це дозволить отримувати гарантовані педагогічні результати.

Розвиток особистості тих, хто навчають, і тих, кого навчають, має сприйматися не як процес, що здійснюється сам собою, а як довгострокова, науково обґрунтована та внутрішньопринята програма роботи всіх педагогічних колективів.

Опанування нових педагогічних технологій потребує часу та спеціальної підготовки (самопідготовки) викладачів, які працюють в магістратурі та займаються підготовкою майбутніх педагогічних кадрів для вищого навчального закладу непедагогічного профілю. Така підготовка викладачів передбачає, по-перше, підготовку викладача до застосування безпосередньо у своїй роботі педагогічних технологій; по-друге, підготовку викладача до навчання магістрантів як майбутніх викладачів застосовувати педагогічні технології у їхній майбутній педагогічній діяльності.

Технологізація навчально-виховного процесу в сучасній вітчизняній та закордонній педагогіці пов'язана з пошуком таких педагогічних підходів, які могли б перетворити навчання і виховання у своєрідний виробничо-технологічний процес із гарантованим результатом.

Під педагогічною технологією слід розуміти таку побудову діяльності педагога, у якій всі дії, що входять до неї, представлено у певній цілісності та послідовності, а навчання і виховання передбачають досягнення необхідного результату і мають прогностичний характер.

Уявлення про педагогічну технологію як про здійснення на практиці заздалегідь спроектованого навчального чи виховного процесів передбачає, по-перше, її використання спеціалістами з високою теоретичною підготовкою та багатим практичним досвідом; по-друге, – вільний вибір технологій відповідно до цілей, можливостей та умов взаємопов'язаної діяльності викладача і магістранта (студента чи курсанта), по-третє, – здатність і уміння розробляти нові педагогічні технології, що відповідають потребам навчального процесу.

Важливо розрізнити три основні групи педагогічних технологій:

- технології пояснювально-ілюстративного навчання та виховання, в основі яких лежить інформування, освіта магістрантів, студентів і курсантів та організація їх репродуктивних дій з метою відпрацювання у них загальнонавчальних умінь і навичок;

- особистісно-орієнтовані технології навчання і виховання, що створюють умови для забезпечення власної навчальної діяльності магістрантів, курсантів і студентів, урахування і розвитку індивідуальних особливостей юнаків (і взагалі тих, хто навчаються);

- технології розвивального навчання і виховання, у центрі уваги яких перебуває спосіб навчання і виховання, який з необхідністю викликає і сприяє включенню внутрішніх механізмів особистісного розвитку тих, хто навчаються, їх інтелектуальних здібностей.

Впровадження нових педагогічних ідей у практику вищих навчальних закладів, перехід викладачів на більш досконалі технології навчання і виховання – процес складний і тривалий. Це пояснюється творчим характером педагогічної діяльності, яку неможливо описати як простий виробничий процес.

Педагогічна діяльність завжди здійснюється у динамічній ситуації і передбачає значний простір для творчого пошуку, варіативність застосування тих чи інших прийомів роботи залежної від реальної ситуації, що існує «тут і зараз».

Реалізація творчої свободи педагога у навчальних актах, що швидко змінюються, разом з відповідальністю за кінцевий педагогічний результат, можлива тільки за умов осмислення навчально-виховного процесу на чотирьох рівнях: методологічному, теоретичному, методичному і технологічному.

У масовій педагогічній практиці нова педагогічна ідея зазвичай успішно опрацьовується на теоретичному і методологічному рівнях, але етап її безпосереднього впровадження, тобто процес опанування технології, у силу різних причин виявляється уповільненим.

У наш час у зв'язку з широким поширенням різних педагогічних технологій виникла й інша крайність, коли педагог прагне опанувати нові підходи у навчанні чи вихованні тільки на рівні методики або окремих педагогічних прийомів.

Опанування тільки якогось одного рівня знань, наприклад, методологічного чи технологічного, без теоретичного підґрунтя обов'язково веде до ускладнень у роботі, до переключення суті педагогічних концепцій.

Опанування нових технологій навчання потребує формування внутрішньої готовності педагога до серйозної роботи щодо перетворення самого себе.

Роботу вітчизняних навчальних закладів визначають як глобальні соціально-педагогічні процеси, так і традиції, які ми отримали у спадок від епохи тоталітаризму, коли від системи освіти вимагалось тільки одне – виховувати слухняного виконавця.

Мета, яку висуває держава, завжди визначає не тільки зміст роботи освітніх закладів, умови їх функціонування, а й застосування тих чи інших технологій навчання і виховання, які мають забезпечити виконання соціального замовлення. Пошук нових педагогічних технологій навчання зумовлюється також аналізом особливостей так званого «інформаційного суспільства», яке існує у найбільш розвинутих країнах світу.

Отже, головна проблема, що стоїть перед фахівцями в галузі педагогіки і психології, пов'язана з пошуком більш ефективних засобів організації навчального і виховного процесів на основі індивідуалізації і включення механізмів особистісного розвитку.

Одним з ефективних засобів модернізації освіти, зокрема у вищих навчальних закладах МВС України, є використання нових освітніх технологій як у навчально-виховному процесі курсантів і студентів, так і в процесі навчання слухачів магістратури як майбутніх викладачів.

У педагогічних дослідженнях існують описи різних технологій, кожна з яких може враховувати або робити ставку на певний фактор, вважаючи його основним.

Наголошуючи на тій чи іншій стороні процесу навчання, педагогічна технологія одержує свою відмінність і відповідну назву. Але у принципі не існує таких монотехнологій, які використовували б тільки один який-небудь фактор, принцип або метод, тобто педагогічна технологія завжди є комплексною.

Зазвичай навчальний процес будується так, що конструюється певна полідидактична технологія, яка об'єднує, інтегрує ряд елементів різних монотехнологій на основі певної пріоритетної ідеї.

Суттєво, що комбінованій дидактичній технології можуть бути притаманні якості, які переважають якості кожної з окремих технологій, що входять до її складу.

Крім того, у теорії і практиці навчальних закладів існує багато варіантів навчально-виховного процесу, при цьому кожен автор і виконавець привносять у педагогічний процес щось своє, індивідуальне, у зв'язку з чим говорять, що кожна конкретна технологія є авторською.

Разом із тим кожен магістрант, курсант, студент має своє індивідуальне сполучення особливостей нервової системи, які й визначають успішність або неуспішність використання певної технології.

Таким чином, результат застосування технології (у цьому випадку – готовність слухачів магістратури як майбутніх викладачів до професійної педагогічної діяльності) залежить ще й від професійних та індивідуальних особливостей і якостей викладача та магістрантів.

Висновок. Враховуючи все зазначене вище, можемо дійти висновку, що готовність слухачів магістратури до майбутньої професійної діяльності – це складна інтегративна якість особистості, що, як і будь-яка інша якість особистості, формується в процесі відповідної діяльності, зокрема навчально-пізнавальної, і є її продуктом, а отже, визначається особливостями організації цієї діяльності, в тому числі й особливостями застосовуваної педагогічної технології, а також професійними та особистісними особливостями як викладачів, так і магістрантів.

Список використаної літератури

1. Тюріна В.О. Пізнавальна самостійність школярів: [монографія] / В.О. Тюріна. – Харків; Основа, 1993. – 140 с.

В статье определено понятие готовности к профессиональной деятельности; уточнено понятие педагогической технологии; определены ее аспекты, иерархические уровни применения и факторы, которые влияют на эффективность применения педагогической технологии с целью формирования у слушателей магистратуры как будущих преподавателей готовности к профессиональной педагогической деятельности.

Ключевые слова: готовность, педагогическая технология.

The notion of readiness to professional activities is defined in the article; the notion of pedagogical technology is specified; its aspects are determined, as well as the hierarchical levels of its use and the factors influencing the efficiency of using pedagogical technology for shaping graduate students as future teachers ready for professional pedagogical activities.

Key words: readiness, pedagogical technology.

Одержано 21.01.2013.